

“DENİZLİ TESLİM BABA TEKKESİ”

Yasemin Beyazıt; Mustafa Beyazıt, *Denizli Teslim Baba Tekkesi*, Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Denizli, 2016. (154 s., 3 Harita, 8 Plân, 17 Çizim, 61 Fotoğraf, ISBN: 978-605-4654-85-7)

Başaran Doğu GİTAL*

Denizli Büyükşehir Belediyesi Yayınları tarafından bizlere sunulan bu araştırma, Pamukkale Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Yasemin Beyazıt ile Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Mustafa Beyazıt tarafından müştereken kaleme alınmıştır. Kitap, Denizli’de yok olmaya yüz tutmuş kültürel miras örneklerinden Teslim Baba Tekkesi tarihi ile bünyesindeki yapıları anlatmaktadır. Kitabın dikkat çekici ilk özelliği kapak tasarımıdır. Teslim Baba’ya ait olduğu düşünülen türbenin kubbe iç yüzeyinde yer alan motiflerden bir örnek ön kapakta, türbe çevresinde yer alan mezar taşları resimleri ise arka kapak tasarımında kullanılmıştır. Kapakta özellikle Bektaşilik’te önemli bir sembol olan Teslim taşının vurgulandığı dikkati çekmektedir.

Kitap sunuş, teşekkür, giriş, üç ana bölüm, sonuç, kaynakça, ekler ve indeks kısımlarından oluşmaktadır. Giriş bölümünde (s.11-14) Teslim Baba Tekkesi ile ilgili literatür değerlendirmesi, arşiv kaynaklarının elverdiği ölçüde tekkenin tarihinin aydınlatılması, mimari elemanlarının tespit edilmesi, fotoğraf ve çizimlerle tanımlanması yapılarak korunması ve restorasyonunun sağlanması gibi amaçlar belirlenmiştir.

Kitabın “Teslim Baba Tekkesi Tarihçesi” başlığını taşıyan birinci bölümünde (s. 15-58) tekkenin konumu ve ismi ile tekkenin kuruluşu ele alınmıştır. Tekkenin yaygın olarak “Teslim Tekkesi” biçiminde adlandırıldığı, türbede medfün kişinin

* Arş. Gör., Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı.

ORCID ID: 0000-0002-5069-1220 ♦ E-mail: basarandogugital@yahoo.com

ise gerçek tarihi kimliğinin tespit edilemediği, bu konuyla ilgili bazı düşünceler ileri sürülebileceği ifade edilmiştir. Türbede medfün kişi Osmanlı arşiv belgelerinde ve türbenin çevresindeki mezartaşlarında “Teslim Baba” olarak isimlendirildiği için kitapta da bu isim tercih edilmiştir. Tekke için ayrıca “Aşağı Tekke”, “Küçük Tekke” isimlendirilmeleri de kullanılmıştır. Tekke için bu isimlendirmeler yakınında Karataş Köyü’nün üzerindeki Derbent Geçidi’nde bulunan Dediği Tekkesi nedeniyle aldığı, Bektaşî tekkelerinin genellikle bu şekilde tanımlanabildiği kitapta belirtilmiştir. Tarihçe kısmında tekkenin ne zaman kurulduğu ve Teslim Abdal’ın kim olduğu soruları dikkat çekici biçimde tartışılmış, bu konuya yönelik farklı bakış açıları geliştirilmiştir. İlk olarak tekkenin Bizans ile sınır konumundayken kurulmuş bir ribat veya sınır karakoluyken, sonraki dönemde işlevini yitirerek tekkeye dönüşmüş olabileceği ifade edilmiştir. İkinci olarak tekkenin kuruluşunun Abdal Musa’nın Denizli bölgesine gelişi ve buradaki faaliyetleri ile ilişkili olabileceğidir. Bu görüş Tekkede yer alan Ahmed Baba’nın mezar taşındaki Teslim Baba için kullanılan “Çün vekili idi Şah-ı Abdal Musa’nın” ifadesine dayandırılmaktadır. Kuruluşa ilişkin diğer bir görüş ise Dediği Tekkesinde bulunan Kazak Abdal ve Dediği Sultan türbeleri ile bağlantılıdır. Osmanlı belgelerinde “Yeni Tekke” olarak da isimlendirilen Dediği Tekkesi’nin Kazak Abdal ile kurulduğu veya yeniden canlandırıldığı düşünülmekte, Yeni Tekke isimlendirmesine istinaden Teslim veya Haşam Tekkelerinin Dediği Tekkesinden daha önce inşa edilmiş olabileceği gibi ihtimaller üzerinde de durulmaktadır. Bu bölümde üzerinde durulan bir diğer husus ise Anadolu coğrafyasında Denizli haricinde beş farklı yerde daha Teslim Abdal ismini taşıyan yapılarla karşılaşılması ve ortaya çıkan “Teslim Baba’nın Kimliği” meselesidir. Yayında, farklı şehirlerde karşılaşılan Teslim Abdal/Baba/Dede/Sultan isimli kişiler hakkında yapılmış araştırmalara değinilerek, Denizli’deki Teslim Baba’nın Teslim Abdal’dan farklı bir kişi olduğuna yönelik yorum yapılmıştır. Teslim Baba Tekkesi çevresinde bulunan mezar taşındaki “Dü cihânda hemdemim Teslim Baba” ifadesi medfün kişinin Abdal’dan ziyade Teslim Baba olarak adlandırıldığını göstermesi bakımından önemlidir. Denizli Şerriyye sicilindeki belge ve vakıf kaydında da tekkenin ismi Teslim Baba olarak geçmektedir. Ayrıca Teslim Baba’ya ait olduğu düşünülen nefeslerdeki hâkim anlatımın Teslim Abdal’a atfedilenlere nazaran daha yalın olduğu belirtilerek bu kişilerin ayrı şahıslar olduğuna dikkat çekilmekte ve bu nefeslere yayın içerisinde ayrıca değinilmektedir. Bölüm sonunda ise tekkedeki postnişinliğe değinilerek bu postnişinlerin kimler olduğuna yönelik bilgiler verilir. Dediği Tekke’sinin yanı sıra Bababalım ailesinin burada da postnişin olması dikkat çekicidir.

Varlıkları bilinen ancak günümüze ulaşamamış olduğu anlaşılan tekke, mihmanhane, postnişin evi, semahane, ahır yapıları ile bugün var olan türbe ve çeşme birlikte değerlendirildiğinde bir külliye andıran Teslim Baba Tekke’si ve mimari unsurları, kitabın ikinci bölümünü (s.59-89) oluşturmaktadır. Günümüze gelemeyen, ancak 1925 yılında tekkeler ve zaviyeler kanunu sonucunda kapatılan tekkenin mahkeme kayıtları ile varlığından haberdar olunan yapıları, bu kayıtlardan edinilen bilgilerle açıklanmıştır. Türbe ve çeşme ise alan çalışması sonucunda incelenerek mimari, teknik ve süsleme unsurlarıyla birlikte bu bölümde detaylı biçimde irdelenmiştir. Özellikle

türbe kubbesinin iç yüzeyini süsleyen kuşaklar, bitkisel süslemeler ve teslim taşı şeklindeki rozetlerde yer alan on iki imam isimleri ilgi çekicidir. Tanıtımı yapılan mimari öğelerin vaziyet planları ile birlikte verilmesi de ayrıca okuyucunun araziye anlaması ve yorumlaması bakımından güzel bir uygulamadır. Mimari ve süsleme özellikleri açıklanan yapıların karşılaştırma ve değerlendirmesi yine bu bölüm içerisinde ele alınmıştır. Günümüze gelemeyen yapılar haricinde türbe, dini mimari içerisinde değerlendirilmiş, çeşme ise sivil mimariye dahil edilerek tahlili yapılmıştır. Türbenin benzer örneklerinin plân tipi olarak XIII. yüzyıla kadar gidebileceği ve türbedeki kabrin kible duvarına daha yakın konumlanışının Denizli Sarı Kazak Abdal türbesinde de görüldüğü vurgulanmıştır. Türbe kubbe iç yüzeyini kaplayan süslemelerin de Denizli Dediği Tekkesi dergâhının duvar yüzeylerindeki kartuşlara benzemesi ve türbeyi tamir edenler arasında Hüseyin Mazlum Bababalım'ın yer alması göz önünde bulundurularak bu kalemişi süslemelerin XX. yüzyılın ilk çeyreğinde yaptırıldığı çıkarımı yapılmıştır.

Teslim Baba Tekkesi'nde yer alan mezartaşları ile ilgili olarak verilen bilgiler ise yayının üçüncü bölümünü oluşturmaktadır. Tekkenin biri kuzeyinde diğeri batısındaki höyük üzerinde iki ayrı mezarlık alanındaki mezartaşlarından tekkeyle bağlantılı olanlar çizimleri, fotoğrafları ve transkripsiyonları ile birlikte verilmiştir. İrdelenen mezartaşlarının şekil bakımından Bektaşî mezar taşı özellikleri gösterdiği belirtilir. Araştırmada mezar taşlarının kitabeliklerindeki metinlerde yer alabilecek tarihin ebced hesabı ile ortaya çıkarılması gibi detaylı incelemeler söz konusudur. Elde edilen veriler ile birlikte yapılan karşılaştırma ve değerlendirme sonucunda, mezar taşlarının başlık, gövde, malzeme-teknik, tezeyinat ve kitabeliklerindeki metinlerle ilgili önemli yorumlar yapılmıştır. Taşların, özellikle Teslim Baba Tekkesi ve mimari bileşenlerinin tarihlendirilmesinde yol gösterici oluşu, mezartaşlarının kitabeliklerindeki metinlerin okunarak yeni bilgiler edinilmesi yayının tarihi belge niteliğini artırmaktadır.

Bu çalışma, kenarda-köşede kalıp unutulmuş ve dönemine tanıklık ederek ayakta kalabilmiş yapıların hala bulunduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Denizli Teslim Baba Tekkesi tamda ifade ettiğimiz noktada böyle bir çalışma olması bakımından değerini kendiliğinden belirleyen bir örnektir. Kitap, kırsalda kalan halkın inanç dünyasını ve Bektaşîliğin devamlılığını göstermesi, tekkenişin-postnişinlikleri kimlerin devam ettirdiğine yönelik ve Bektaşîlere ait mezar taşlarını açıklayan bilgileri barındırmasıyla Anadolu inanç coğrafyasının çeşitliliğini ve Denizli bölgesindeki yerini kanıtlamaktadır. Kırsal Bektaşîlik adına mimari bir monografi olması bakımından önemli sayılacak olan yayının, özellikle mezartaşlarının yüzyıllardır ikamet ettiğimiz bu toprakların tapu senetleri olduğu üzerinde durularak mezar taşları için yayında ayrı bir bölüm oluşturulması dikkat çekici ve güzel bir ayrıntıdır. Disiplinler arası tarih ve sanat tarihi bilimlerini tamamlayıcı bilgilerle verildiği bu mimari monografi, zengin kaynakçası ile bağlantılı konular üzerinde çalışacak araştırmacılar için aydınlatıcı kaynak niteliğindedir.

Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Sanat Tarihi Dergisi
Cilt: XXVI, Sayı: 2 Ekim 2017

Ege University, Faculty of Letters
Journal of Art History
Volume: XXVI, Issue: 2 October 2017

Basım Yeri | **Place of Publication**

Ege Üniversitesi Basımevi, Bornova, İzmir. | *Ege University Printing House, Bornova, İzmir, Turkey.*

Basım Tarihi | **Date of Publication**

30.10.2017

İnternet Sayfası (Açık Erisim)

Internet Page (Open Access)

DergiPark
AKADEMİK

<http://dergipark.gov.tr/std>

Sanat Tarihi Dergisi hakemli, bilimsel bir dergidir; Nisan ve Ekim aylarında olmak üzere yılda iki kez yayımlanır.

Journal of Art History is a peer-reviewed, scholarly, periodical journal published biannually, in April and October.